

Dürziliğin Tarihi: Doğuşundan 1948 Arap-İsrail Savaşına

İNSAMER, 2.6.2022

Mustafa BUĞCU

<https://www.insamer.com/tr/durziligin-tarihi-dogusundan-1948-arap-israil-savasina.html>

Dürzilik, Miladi 1000’li (hicri 400’lü) yılların başında İsmaililiğin hüküm sürdüğü Fatımi Devleti içinde Mısır’da ortaya çıkmıştır.

Giriş

Dürzilik, Şiiliğin aşırı bir yorumu olan İsmaililiğin içinden neşet etmiştir. Hicri 4. asırda Fatımi halifesi VI. Hâkim b. Emrillah’a tuhaf ve ezoterik davranışları sebebiyle ilahî özellikler atfeden Hamza b. Ali, Neştekin ed-Derezi ve Hasan el-Fergani Dürziliğin kurucularıdır. Onlar bu ilk dönemi Keşf Dönemi olarak ilan etmiştir. Hâkim’in ilah olduğunu inanç merkezine alan ve yeni-Platoncu düşünceden etkilenen Dürziler, bu görüşleriyle yerel halkın tepkisini çekmiş ve bu süreç Hâkim’in öldürülmesine kadar gitmiştir. Hâkim’in öldürülmesinden sonra Dürziler de Lübnan dağlarına iltica etmiştir.

Hamza b. Ali’den sonra Dürzi hareketi liderliğine getirilen Muktena Bahaeddin kendisiyle birlikte Keşf Dönemi’nin kapandığını ilan etmiştir. Bundan sonra Dürzilik, içine başkalarını almayan kapalı bir cemaat hüviyetine bürünmüştür. Dürzi literatüründe en önemli kitap 111 risaleden oluşan Resail’ül Hikme’dir. Kadın erkek eşitliğine önem veren Dürziler, İslam’ın beş esasını reddetmiş, yerine kendileri yedi esas ikame etmiştir.

Lübnan’da çevredeki Arap kabileleriyle iletişime geçerek bu kabilelerden biri olan Tenuhileri de yanlarına çeken Dürzilerin liderliğini 500 sene boyunca bu aile üstlenmiş, daha sonra sırasıyla Manoğulları ve Şihaboğulları Dürzi toplumun liderliğini yapmıştır. Şihaboğulları döneminin başlangıcında Dürziler arasında iç savaş çıkmış, bu süreçte bazı Dürziler Suriye ve Filistin’e göç etmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde bu defa da Hristiyan Maruniler ile Dürziler arasında savaşlar yaşanmıştır. Bu dönemde Avrupalı devletlerin Marunileri desteklemesi sonucu Lübnan’daki Dürzi siyasi gücü oldukça zayıflamıştır. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı karşıtı cephede yer alan Dürzilerin savaştan sonra Lübnan, Suriye ve Filistin’e bölünmesi Dürziler arasında tepkiye yol açmış ve bu durum özellikle Suriye’de Sultan el-Atraş liderliğinde başlatılan isyanın fitilini ateşlemiştir.

Filistin'deki Dürziler ise sayıca çok az oldukları için bölgede etkin bir varlık gösterememişlerdir. İngiliz mandası altında yaşayan Dürziler tarafsız, faydacı bir politika izlemiş, ayırt edici bir tutum sergilememişlerdir. Nitekim Filistin'de yaşanan 1929 ve 1936-1939 savaşlarında Dürziler ortak bir tavır almamış, Yahudileri destekleyenler olduğu gibi Müslümanları destekleyenler de olmuştur. Manda döneminde Yahudilerle Dürziler arasındaki ilişkiler karşılıklı çıkarlar sebebiyle artmıştır; özellikle Huneyfis ve Ebu Rukn aileleri Yahudilerle olan ilişkide kilit rol oynamıştır. Dürziler, 1948 Arap-İsrail Savaşı sırasında da benzer politikalarını sürdürmüştür. Şekip Vahhab gibi bazı Dürziler bir dönem Arapların yanında savaşmış, bazıları da İsrail safında yer almıştır. Ancak savaşın gidişatı İsrail lehine dönmeye başlayınca Dürziler ibreyi İsrail'den yana çevirmiş, hatta İsrail Silahlı Kuvvetleri içinde bir Dürzi taburu oluşturulmuştur. Bu destekleri sebebiyle İsrail, diğer azınlıklara nazaran Dürzilere pek çok ayrıcalık tanımıştır. Dürziler savaş bittikten sonra da bu ayrıcalıklı konumlarını sürdürmüşlerdir. Ancak her ne kadar Filistinli Müslüman ve Hristiyanlara göre daha ayrıcalıklı olsalar da işgal devleti sınırları içinde yaşayan Dürziler, kendilerine karşı negatif ayrımcılık yapıldığını iddia etmektedirler.

Dürziliğin Doğuşu

Miladi 1000'li (hicri 400'lü) yılların başında İsmaililiğin hüküm sürdüğü Fatımi Devleti içinde, Mısır'da ortaya çıkan Dürzilik, ismini hareketin liderlerinden olan Muhammed b. İsmail Neştekin ed-Derezi'den almıştır. Dürziler, 996-1021 yılları arasında Fatımi halifesi olan Hâkim b. Emrillah'ı ilah olarak benimsemişlerdir. Hâkim'in ilah ilan edilmesinde onun birtakım ezoterik ve mistik davranışları belirleyici olmuştur. Buna göre o, yanında muhafız bulundurmamış, at yerine eşeğe binmiş, geceleri tek başına Kahire yakınlarındaki Mukattam Dağı'nda inzivaya çekilmiş, kadınların sokağa çıkmasını yasaklamış ve yün elbisesini yedi yıl boyunca değiştirmemiştir. Onun bu hâlleri o sırada aşırı İsmaili dâilerinden olan ve zekâlarıyla dikkat çekip saraya hizmete alınan Hamza b. Ali, Neştekin ed-Derezi ve Hasan el-Fergani'nin dikkatini çekmiştir. Bu üç ismin gayretleriyle 30 Mayıs 1017'de (1 Muharrem 408) Keşf Dönemi ilan edilerek Hâkim b. Emrillah ilah kabul edilmiş ve yeni bir dinin temelleri atılmıştır.

Hâkim'in de desteğiyle başlayan bu yeni dinî hareket, çoğunluğu Sünni olan Mısır halkının tepkisini çekmiş ve camilerde davet yapan Hasan el-Fergani, halk tarafından linç edilmiştir. Daha sonra Neştekin ed-Derezi ile Hamza b. Ali arasında hareketin dinî liderliği hususunda tartışma çıkmış ve sonunda Derezi Mısır'ı terk etmeye mecbur kalmıştır. Hamza b. Ali bundan sonra daha planlı ve organize hareket ederek hareketin tartışmasız lideri olmuştur. Hamza'nın yazdığı risalelerinde onun Yeni Eflatunculuk'tan ve Batınilikten etkilendiği görülmektedir.

Nitekim o, Hâkim'e pasif tanrı rolü vererek kendisini "Külli akıl" olarak sıfatlandırmış, Neştekin ed-Derezi'yi kâfir ilan etmiş, Hasan el-Fergani'ye ise risalelerinde hiç yer vermeyerek dinî hareketin merkezine kendisini yerleştirmiştir.

1021 yılında Hâkim'in ölümünden sonra Dürziler Mısır'da daha fazla barınamayacaklarını anlamış ve Lübnan'a göç etmiştir. Aynı yıl Hamza b. Ali gaybete çekilerek hareketin liderliğini Muktena Bahaeddin'e bırakmıştır. Muktena da 434 yılında Dürzi literatüründeki son risale olan 111'inci risaleyi yazıp gaybete çekilmiştir. Bundan sonra Keşf Dönemi kapanmış ve Dürzilik, bünyesine başkalarını almayan, dışarıya kapalı, gizli bir dinî yapılanma hâlini almıştır.

Toplam 111 risaleden oluşan Dürzi literatürü, Hamza b. Ali, Muhammed b. İsmail et-Temimi ve Muktena Bahaeddin tarafından yazılmıştır. Bu risaleler Kitabü'l Hikme, Resailü'l Hikme veya el-Hikmetü's Şerife adıyla kitaplaştırılmıştır.

Dürzi ismi, Neştekin ed-Derezi ile olan bağlantılarından ötürü verilmiş olsa da gerçekte Dürziler ed-Derezi'yi kâfir olarak gördükleri için bu isimle anılmaktan hoşlanmamaktadırlar. Bunun yerine daha çok Muvahhidun veya Ehl-i Tevhid olarak anılmayı tercih etmektedirler. Bunlar dışında Benû Maruf da son dönemde kendileri için kullandıkları bir başka isimdir.

Dürziliğin İnanç Sistemi

İlahlık: Dürzilik, inanç merkezine Hâkim b. Emrillah'ın ilahlığını yerleştirir. Dürzilere göre tanrı, Hâkim b. Emrullah olarak kendini göstermiştir. Hâkim'den sonra tanrının zuhuru kıyamete kadar gerçekleşmeyecektir. Dürzi sisteminde Hâkim, yeni Platonculuktaki Mutlak Bir'e tekabül eder. O, süfli âlemle doğrudan temastan uzak olduğu için Külli Akıl'ı (Hamza b. Ali) yaratmış ve çokluk ondan türemiştir.

Hudutları Bilme: Her Dürzi'nin maddi varlıkların kaynağı olan beş hududu bilmesi farzdır. Bunlar Külli Akıl, Külli Nefs, Kelime, Sabık ve Tali'dir. Bunlardan her birinin maddi manevi varlık üzerinde yetkisi ve görevi vardır. Bu hudutlardan her biri Dürzilik sisteminde önemli yer tutan şahıslarla özdeşleştirilmiştir. Bu beş hudut, beş renge karşılık gelmektedir: yeşil, kırmızı, sarı, mavi, beyaz. Dürziliğin günümüzde kullandığı bayrak da bu beş renkten oluşmaktadır.

Takammüs: Dürzilere göre ruh, bir cisimden başka bir cisme göç eder ancak buna tenasüh yerine "gömlek değiştirme" manasına gelen takammüs adı verilir. Buna göre ruhlar tek seferde ve sınırlı sayıda yaratılmıştır. Takammüs yalnızca insan bedeninde ve cinsiyet değişikliği olmadan gerçekleşir.

Yedi Esas: Dürziler İslam'ın beş temel inancını reddetmiş, onun yerine yedi esas olarak bilinen bazı yükümlülükleri ihdas etmiştir. Bunlar; doğru sözlü olmak, din kardeşini korumak, önceki batıl inanışları terk etmek, İblisten uzaklaşmak, Hâkim'in birliğine inanmak, Hâkim'in hükümlerine rıza göstermek, Hâkim'in iradesine teslimiyet.

Kıyamet ve Hesap Günü: Hesap gününde, ruhlar arası geçiş son bulacak ve ilahi irade baskın gelip kötülükler yok olacaktır. Dürziliğe inananlar kendilerini Bir'de idrak edeceklerdir. Cennet, Bir'de fenâ olmak; cehennem ise ondan bilgisiz kalmak demektir.

Dürziliğin Ahlak ve Hukuk Anlayışı

Dürzilikte tevhitte sonra en önemli esas doğru sözlülüktür. Yalancılık şirkle eş tutulmuştur. Zina, alkollü içecekler, karaborsacılık ve tefecilik haramdır. Kadın ve erkek eşit kabul edilmiş ve miras eşit bir şekilde paylaştırılmıştır. Ayrıca çok eşlilik ve cariyelik yasaklanmıştır. Başka topluluklarla evlilik de haram addedilmiştir.

Dürzi Toplumu

Dürzi toplumu ukkâl (bilginler) ve cuhhâl (cahiller) şeklinde ikiye ayrılmıştır. Ukkâl, Dürzi toplumunun dinî önderleridir. Başlarında Dürzi siyasi lideri tarafından atanan Şeyhü'l Akl bulunmaktadır. Cuhhâl ise dinî bilgiye sahip olmayan sıradan halktır ve çoğunluğu oluşturur. Cuhhâlin Dürzi risalelerini doğrudan okuması yasaktır ancak şerhlerin bir kısmını okumasında bir beis yoktur.

Dürziliğin Coğrafi Dağılımı ve Nüfusu

Ağırlıklı olarak Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün'ün dağlık ve kırsal bölgelerinde yaşayan Dürziler, daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşırlar. Suriye'nin güneyindeki Suveyde ilinde 600.000; Lübnan'da Cebel-i Lübnan bölgesinde (Şuf, Aley, Hasbaya, Rashaya) 350.000; Filistin'de genellikle Celile, Golan ve Karmel Dağı civarında yaklaşık 150.000; Ürdün'de çoğu Zerka ve başkent Amman'da olmak üzere 32.000 civarında Dürzi nüfus vardır. Bunlar dışında son zamanlarda farklı coğrafyalarda da Dürzi diasporaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Dürziler kendilerini etnik olarak Arap kabul etmektedir.

Dürziliğin Siyasi Tarihi

Tenuhiler (1021?-1516): Mısır'ın kendileri için güvensiz bir yere dönüşmesi üzerine çok sayıda Dürzi siyasi ortamın daha rahat olduğu Lübnan'ın dağlık bölgelerine göç etmiştir. Burada Tenuh kabilesiyle ikili ilişkiler geliştiren Dürziler, Tenuhileri kendi saflarına çekerek onların

da Dürzi olmasını sağlamıştır. Zamanla Dürzi toplumunun liderliğini üstlenen Tenuhi kabilesinin siyasi arenadaki ilk faaliyetlerine Haçlı seferleri döneminde rastlanmaktadır (1097). Müslümanların politik gücünün farkında oldukları için iktidarın tepkisini çekecek faaliyetlerde bulunmayan Dürziler, Selahattin Eyyubi'nin yanında Haçlılara, Memlukler zamanında da Seyfettin Kutuz'un yanında Moğollara karşı savaşmışlardır. Bu tavırlarıyla Sünni iktidarın güvenini kazanıp politik güç elde etmişlerdir. Tenuhilerin Dürzi toplumu üzerindeki hâkimiyeti yaklaşık 500 yıl, yani Memluk döneminin sonu, Osmanlı döneminin başlangıcına kadar sürmüştür.

Manoğulları (1516-1706): Yavuz Sultan Selim'in 1516'da Lübnan'ı ele geçirmesinden sonra Manoğulları, Osmanlı tarafından Kuzey Lübnan'ın yerel yöneticisi olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde Cebel-i Drüz, Dürzilerin merkezi hâline gelmiştir. Ancak bir süre sonra siyasi gücünü gittikçe arttıran ve bağımsızlık arayışına giren Manoğullarının lideri II. Fahrettin Osmanlı'ya karşı isyan etmiş ve Antakya'dan Lazkiye'ye kadar olan kıyı şeridinde kontrolü ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti için büyük bir tehdit olan bu isyan güçlükle bastırılmış ve Fahrettin yakalanıp İstanbul'da idam edilmiştir. Osmanlı, II. Fahrettin'in yerine kendisine sadık bir ismi Dürzi toplumunun başına geçirmiştir.

Şihaboğulları (1706-1840): 17. yüzyıl sonunda Dürzi toplumun liderliğini devralan Şihaboğullarının hâkimiyeti 19. yüzyılın ortasına kadar sürmüştür. Şihaboğulları gücünün doruk noktasına yerel feodal bey II. Beşir Şihab zamanında ulaşmıştır. II. Fahrettin'den sonraki en güçlü feodal bey olan Şihab, Dürzi göçükmesine rağmen Hristiyanlığı benimsemiş biridir; nitekim Napolyon Mısır'a çıktığında onun yardım çağrısına olumlu cevap vermiştir.

Ayn Dera Savaşı: 1700'lü yılların başında Dürziler arasında iç huzursuzluklar baş göstermeye başlamıştır. Bu karışıklıkların sebebi, yüzyıllar boyunca devam eden ve kabile asabiyetine dayanan Kaysî (Kuzey Arapları) ve Yemenî (Güney Arapları) rekabetidir; Tenuhiler ve Manoğulları Yemenîlere mensupken Şihabiler Kaysîlere mensuptur. Devam eden gerginlik 1711 yılında Ayn Dera Savaşı'na sebebiyet vermiş ve bu savaşta Yemenîler ağır bir yenilgi almıştır. Akabinde pek çok Yemenî Dürzi, Lübnan'dan kuzeye, Havran'a göç etmiş ve bu bölge Cebel-i Drüz olarak adlandırılmıştır. Bu tarihten itibaren Yemenî-Kaysî rekabeti yerini günümüze kadar sürecek olan Arslan-Canbolat ailesi rekabetine bırakmıştır. Bu savaş aynı zamanda bölgenin etkin siyasi gücü olan Dürziler için siyasi çöküşün de başlangıcı olmuştur.

1832 yılına gelindiğinde Şam bölgesini ele geçirerek Hristiyanları ve Dürzileri silahsızlandıran Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın kendilerini zorunlu askerliğe tabi tutması, kırsal hayata alışkın Dürzileri öfkelenlendirmiş ve bu durum bölgede isyanların çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Maruniler ve Dürziler Arasındaki Çatışmalar (1840-1860): Mısır'dan göç ederek Lübnan'a gelen Dürziler, Hristiyan Arap Marunilerin yaşadığı coğrafyaya yerleşmiştir. Ortodoks kilisesiyle yakın ilişkileri olan Maruniler, Bizans'ın artan baskıları ve zulmü sebebiyle bu dönemde Vatikan ile de ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır; özellikle Haçlı seferlerinden sonra Katolik dünyası ile artan bir iş birliği içine girmişlerdir. Nitekim bu sebeple tarih boyunca Katolik Fransa'dan siyasi ve mali destek almışlardır.

Bölgede iki komşu ve etkin güç olarak faaliyet gösteren Maruniler ve Dürzilerin ilişkisi 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bozulmaya başlamıştır. Bu durum Ekim 1841'de bir grup Dürzi'nin Maruniler tarafından öldürülmesiyle fiilî çatışmaya dönüşmüştür. Nihayetinde Dürziler, 1860 yılına kadar devam eden bu iç savaşın galibi olmuştur. Bu savaşta Fransızlar Marunilerin tarafını tutarken, İngilizler Dürzileri desteklemiştir. Savaşın Hristiyan Maruniler aleyhine sonuçlanması akabinde Avrupalı devletler Osmanlı üzerinde baskı kurarak meseleye müdahil olmuştur. Neticede Osmanlı, Lübnan'a yerel otonomi vermiş ve bölgeye Maruni bir vali atamıştır. Bu durum Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Böylelikle bölgedeki Dürzi nüfuzu gittikçe azalmış ve Maruniler etkin güç hâline gelmiştir.

1860 yılından sonra Lübnan'daki Dürzi Canbolat ve Arslan ailelerinin yanı sıra Suriye'de de el-Atraş ailesi etkin güç olmaya başlamıştır. 1877-1879 yıllarında Dürzilerle Maruniler arasında yaşanan çatışmaların faturası ise Osmanlı Devleti'ne kesilmiş ve Osmanlı'dan Dürzilere geniş haklar vermesi talep edilmiş ve nihayetinde el-Atraş ailesi, Suriye'deki Dürzilerin lideri konumuna yükselmiştir.

1909-1911 Havran İsyanı

1909 yılında Havran'da bir Dürzi beyi olan Yahya Bey Atraş ile Osmanlı destekli yerel köylüler arasında çatışma çıkmıştır. Çatışmanın giderek büyümesi üzerine Osmanlı bölgeye Sami Paşa el-Faruki önderliğinde askerî birlik göndermiştir. 1910 yılı Ekim ayında başlayan savaş, kasım ayında Osmanlı'nın kesin galibiyetiyle sonuçlanmış, isyancıların lideri Zukan el-Atraş yakalanarak idam edilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Dürziler

Dürziler, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Türk yanlısı ve Arap yanlısı olarak ikiye bölünmüştür. Ancak ilerleyen süreçte Arap yanlısı hizip güçlenmiş ve Arap bağımsızlık hareketiyle yakın temasa geçip isyana destek vermiştir. Zukan el-Atraş'ın oğlu ve Suriye'deki Dürzilerin lideri Sultan Paşa el-Atraş, pan-Arap hareketlerle iletişime geçerek Akabe ve

Basra'ya askerî kuvvet göndermiş ve 1918 yılında da Şam'a girip burada Arap isyan bayrağını dalgalandıran ilk kişi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Fransız Mandası Altındaki Dürziler (1920-1948)

Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmasından sonra barış için çeşitli konferanslar toplanmıştır. Bunlardan biri de San Remo Barış Konferansı'dır. 1920'nin Nisan ayında yapılan bu konferansta Osmanlı toprakları paylaştırılmıştır. Bu paylaşıma göre Suriye ve Lübnan Fransa'ya; Irak, Filistin ve Ürdün İngiltere'ye verilmiştir.

Fransızlar Lübnan ve Suriye'yi; Halep Devleti, Dımaşk Devleti, Alevi (Nusayri) Devleti, Lübnan Devleti ve Cebel-i Drüz Devleti (1921-1936) olarak beş otonom parçaya bölmüştür. Fransızların Dürzilere yönelik bu siyasetinin sebebi, onların Birinci Dünya Savaşı sırasında Havran bölgesinin kontrolünün ele geçirilmesinde kendilerine yardım etmesidir. Ne var ki birleşik Suriye yerine parçalanmış Suriye'yi ve başlarında Fransa'yı görmek Dürzileri rahatsız etmiştir. Zira Fransa'nın Marunilerle olan geleneksel ittifakı bir yana Lübnan'a ya da Suriye'ye bağlanmak mecburiyetinde kalarak bölünmek, Dürziler için tercih edilen bir durum olmamıştır. Bu sebeple de Suriye'deki el-Atraş ailesi içinde Fransa yerine İngiltere taraftarı olan bir hizip oluşmuştur.

İngiliz taraftarı olanlardan biri de Sultan el-Atraş'tır. O, kendini yapılan anlaşmalara bağlı görmemiş ve gizlice isyan hazırlıklarına başlamıştır. Bu planını gerçekleştiremeden, 1923 yılında sürgüne gönderilse de onu engellemek mümkün olamamış ve Dürzileri örgütleyen Sultan el-Atraş, 1925 yılında Büyük Dürzi İsyanı olarak anılacak genel bir isyanın fitilini ateşlemiştir. Ne var ki Sultan bu isyanı genel bir Arap isyanına dönüştürememiş ve zorlu muharebelerden sonra 1927 yılında isyan bastırılmıştır. Sultan el-Atraş, o dönem İngiliz mandası olan Ürdün'e kaçmış ve ancak 1937'de Suriye'ye dönebilmiştir. Bu isyan Sultan'ı halkın gözünde bir kahramana dönüştürmüş ve ilerleyen yıllarda o ve ailesi Suriye'nin siyasi hayatında etkin roller üstlenmiştir. Ancak Fransız mandasının zayıflaması ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Dürzi etkinliği kırılmış ve siyaseten fazla etkili olamamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Mandası Altındaki Dürziler (1923-1948/14 Mayıs)

İngiltere'nin Transjordan olarak anılan (Irak hariç) Ürdün ve Filistin'in dâhil olduğu manda yönetimi resmî olarak 29 Eylül 1923'te kurulmuştur. Ürdün'de 1946 yılına kadar kalan İngilizler, Filistin'i de 15 Mayıs 1948 tarihinde tahliye etmiştir.

Manda yönetiminin başladığı dönemde bölge nüfusunun ancak %1'ini (9.000) oluşturan Dürzilerin ikamet ettiği 18 köyden 16'sı Lübnan ve Suriye sınırına yakın Celile bölgesinde, 2'si Karmel Dağı eteklerindeydi (İsfaya, Daliyatü'l Karmel). Buradaki Dürzilerin liderliğini Hayr, Tarif ve Muaddi aileleri yapmaktaydı. Bunlar arasındaki en güçlü aile ise Tarif ailesiydi. Nitekim daha sonra Siyonistler bu aileyi yanlarına çekmek için çok çaba sarf etmiştir. Ancak bu bölgedeki Dürziler Suriye ve Lübnan'daki dindaşları gibi etkin bir güç olamadıkları için İngilizler onları bağımsız bir topluluk olarak görmemiş, taleplerine kulak tıkamış ve kendi mahkemelerini kurmalarına izin vermemiştir. Dürzi şeyhlerinin yetkisi yalnızca nikâh işlemleriyle sınırlandırılmıştır. Dürzi elitler 1932 yılında bağımsız bir topluluk olarak tanınmak için manda yönetimine tekrar başvurmuş ancak yine reddedilmişlerdir. Bunda İngiltere'nin, bölgenin siyasi gücünü temsil eden Müslümanları kızdırmak istememesinin de önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Dürziler bağımsız bir topluluk olarak tanınma isteklerinden hiç vazgeçmemişler ancak 1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı, onların bu isteğini akamete uğratmıştır.

İngiliz Mandasında Müslüman-Yahudi İlişkileri

Ortadoğu'nun bugünkü istikrarsız hâlinin temel sebeplerinden biri olan Balfour Deklarasyonu (2 Kasım 1917) bölgedeki kaostan daha da derinleşmesine yol açmıştır. Nitekim bu deklarasyonla bölgedeki güç dengeleri Siyonistler lehine bozulmuştur. Örneğin 1920-1930 yılları arasında en az 100.000 Yishuv (1917'den sonra Filistin'e göç eden Yahudiler) Filistin'e göç etmiş, bölgede 34 yeni Kibbutz (Yahudi yerleşim birimi) ve İbrani Üniversite'si (1925) kurulmuştur. Filistin'de yaşanan bu gelişmeler Arapları hayli rahatsız etmiş ve 1920-1921 yıllarında bazı şiddet olayları meydana gelmiş ancak bu olaylar geniş çaplı bir harekete dönüşmemiş ve 1929 yılına kadar görece sakin bir süreç yaşanmıştır.

Aynı yıl Yahudi davasının örgütlenmesinde büyük paya sahip olan Jewish Agency kurulmuştur. Akabinde de 1930 yılında Jewish Agency tarafından Filistin içindeki ve dışındaki Araplarla kontak sağlamakla vazifelendirilen Arap İşleri Ortak Bürosu faaliyete geçmiştir. Bu büro ilk iş olarak Dürzilere yoğunlaşmıştır; zira 1925-1927 yılları arasında Dürzilerin Fransızlara karşı gerçekleştirdikleri etkili isyan girişimi Yahudilerin dikkatini çekmiştir. Ayrıca milliyetçi-Arap hareketini genel olarak benimsemeyen Dürziler, 1929 yılında Filistinlilerin başlattığı ayaklanma sırasında da tarafsız kalmıştır. Ancak Şekip ve Adil Arslan ile Lübnan'da yaşayan bazı Dürziler Filistin davasına destek vermiş ve anti-Siyonist bir tutum takınmıştır.

Jewish Agency'deki ileri gelen bazı isimler, Dürzilerin 1929 yılındaki isyana katılmayışını bir fırsat olarak değerlendirmek için harekete geçmiştir. Bu isimlerden biri de daha sonra İsrail'in ikinci cumhurbaşkanı olacak olan Yitzhak Ben-Zvi'dir. Ben-Zvi, kurumun Dürzilerle ilgilenmesi gerektiğini savunmaya başlamış ve bu minvalde, sahip olduğu politik bağlantıları da kullanarak birçok Dürzi'ye farklı alanlarda yardım etmiştir. Onun bu girişimleri ilk Yahudi-Dürzi yakınlaşmasını başlatmıştır. Bu süreçte Ben Zvi'ye kendisiyle aynı fikirde olan Aharon Haim Cohen de destek olmuştur.

Jewish Agency'nin Dürzilerle ilgili bu yaklaşımının temel sebebinin Filistin içindeki Dürzilerle sıcak ilişkiler kurup hem bölgedeki hedeflerine ulaşmada onlardan faydalanmak hem de Lübnan ve Suriye'deki Dürzi kamuoyunun desteğini kazanmak olduğu söylenebilir. Kurum içinde bu politikaya karşı çıkanlar olsa da Dürzilerle yakın ilişki kurulmasını destekleyenler zamanla daha baskın konuma gelmiştir.

Siyonistler, Dürzilerle ilişkileri geliştirmek için bölgede etkin olan Hayr, Tarif ve Huneyfis ailelerinden bazı isimlerle de bağlantı kurmuştur. Başta biraz çekimser yaklaşılar da bu ailelerden bazıları Siyonistlerle yakın temasa geçmiş ve 1948 Savaşı'na giden süreçte önemli roller üstlenmişlerdir. Karşılıklı ilişkilerin tesis edilebilmesi için ortak bir geçmiş inşa edilmesinin önemini farkında olan Siyonistler, çeşitli raporlar hazırlayarak Yahudi-Dürzi dostluğunun temellerinin çok eskilere dayandığını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu raporlarda Dürzilerin Arapça konuşup Arap kültürüne göre yaşamalarının takiiye icabı olduğu dahi ileri sürülmüştür. Dürzilerin kutsallık atfettikleri ve Hz. Musa'nın kayınpederi olan Şuayb Peygamber (Yahudi literatüründe Jethro) de aralarındaki ortak geçmişin sembolü olarak öne çıkarılmıştır. Ancak Dürzi kutsal metinlerinde geçen antisemitik ifadeler âdeta hasıraltı edilerek görmezden gelinmiştir.

1936-1939 Filistin Ayaklanması

1929 isyanından sonra yaşanan sükûnet dönemi, Filistin'e başlatılan büyük Yahudi göçü sebebiyle yerini yeniden çatışma ve huzursuzluklara bırakmıştır. Siyonistler Hagana (1920 yılında kurulan paramiliter örgüt) ve Jewish Agency gibi yapıların faaliyetleri yanı sıra politik ve askerî olarak da örgütlenmelerini güçlendirmişler; bu süreçte özellikle İngiliz manda yönetimiyle koordinasyonlu bir şekilde hareket etmişlerdir. Siyonist cephedeki bütün bu hazırlıklara karşın Filistin cephesinde Arap Yüksek Komitesi gibi oluşumların bazı girişimleri söz konusu olmuştur.

1936 yılında Arap Yüksek Komitesi genel grev ilan etmiş, bu kararın akabinde de Araplarla Yahudiler arasında çeşitli şiddet olayları yaşanmıştır. Bu süreçte hem Yahudiler hem de Müslümanlar Dürzileri kendi saflarına çekmeye çalışmıştır. Politik olarak aktif olan Hani Ebu Müslim gibi bazı Dürziler ayaklanmaya katılmış olsa da Dürzilerin genel tutumu iki taraf arasındaki çatışmalara mümkün olduğunca katılmamak şeklinde olmuştur. Bu ayaklanmada Yahudileri destekleyen Dürzilerin sayısı son derece azdır. Siyonistler ve İngilizler ayaklanmayı bastırmak için birlikte çalışmış ve 1938 sonbaharında, Araplar üst üste yenilgiler almaya başlamıştır. Bu süreçte Dürzilerin tarafsız duruşu Araplar nezdinde büyüyen bir öfkeye neden olmuştur. Nihayetinde yerel bir Arap militer gücün başında bulunan Yusuf Abu Durra'nın 1938 yılı Ekim ve Kasım aylarında bazı Dürzi köylerini basması, kadınları tartaklaması ve Dürzi kutsal kitaplarına saygısızlık etmesi, Dürzilerin büyük tepkisini çekmiştir. Bundan sonra ayaklanmaya destek veren Dürzilerin çoğu desteklerini kesmiş, bazıları ise Araplardan korktukları için desteklerini bir süre daha devam ettirmiştir. Kasım ayındaki saldırılar sırasında, daha sonraları Yahudi-Dürzi ilişkilerinde kilit rol oynayan isimlerden biri olan Lebib Ebu Rukn'un babası Hasan Ebu Rukn da öldürülmüştür.

Yaşanan bu hadiseler üzerine, Yahudi sempatzanı bazı Dürziler, Siyonistlerin yardımıyla Yusuf Ebu Durra'nın adamlarını öldürmüştür. Bu olay Dürzilerle Siyonistler arasındaki ilişkileri bir adım daha ileriye taşımıştır. 1936-1939 yılında yaşanan bu hadiseler Yahudi yanlısı Dürzilerin elini güçlendirmiş ve Dürzi kamuoyu yavaş yavaş Yahudi eksenine kaymaya başlamıştır. Bu süreçte Siyonist örgütler Filistin dışında yaşayan Dürzilerle de (özelde Sultan el-Atraş) Abba Hushi aracılığıyla iletişime geçip desteklerini istemiş fakat bu Dürziler, hem Suriye ve Lübnan'daki milliyetçi Arap kuruluşların tepkisini çekmemek hem de Filistin'de yaşayan dindaşlarını tehlikeye atmamak için Yahudilerin isteklerini reddederek tarafsız pozisyonlarını korumaya devam etmiştir. Ancak nihayetinde Filistin ayaklanmasına askerî olarak dışarıdan bir yardım gelmesinin önünü kapatan Yahudiler, bu sürecin en önemli kazanımlarından birini elde etmiştir.

Dürzi-Yahudi ilişkilerinde Dürzi taraftan öne çıkan isimler ve aileler, 1938 Kasım'ında Yusuf Ebu Durra tarafından üyeleri katledilen Huneyfis ve Rukn aileleri olmuştur. Bu ailelerden özellikle Salih Huneyfis ve Lebib Ebu Rukn, MOSSAD'ın öncülü sayılabilecek Shai ajanlarının bölgede bel bağladığı en önemli isimler hâline gelmiştir.

Dürzilerle aralarında yaşanan gerilimin ve bundaki sorumluluklarının farkında olan Araplar ise, bu durumu tamir etmek amacıyla Dürzilerle iletişime geçmiş ve yapılan görüşmeler sonucu öldürülenlerin ailelerine tazminat ödenerek ilişkiler onarılmaya çalışılmıştır.

1945-1948/14 Mayıs

İngiltere, İkinci Dünya Savaşı'nda kazanan tarafta yer almasına rağmen politik ve askerî olarak bir hayli zayıflamıştı. Nitekim Jewish Agency, İngilizlerin bölgeyi yakın zamanda terk edeceğine dair istihbarat raporları almaktaydı. 1946 yılında Suriye ve Ürdün'e bağımsızlık verilmesi de bunun göstergelerinden biriydi. Bu durum Yishuv liderlerini alarma geçirmişti, zira olası bir Arap-İsrail savaşında mümkün olduğunca müttefik bulmak gerekecekti. Bu doğrultuda Yacov Shimoni ve Elias Sasson'un öncülüğünde Salih Huneyfis ve Lebib Ebu Rukn ile görüşülerek olası bir savaşta Dürzilerin desteği alınmaya çalışıldı. Ancak Huneyfis ve Ebu Rukn, Dürzi köylerini gezip Dürzi liderlerden destek almaya çalışsa da Dürziler bu konuda net bir cevap vermekten kaçındı. Bu ikili diğer ülkelerdeki Dürzilerden de destek talep etmiş ancak bunda da başarılı olamamıştı. Bu süreçte Huneyfis ve Ebu Rukn tarafından gösterilen büyük çabaya rağmen Dürzilerden Yahudileri destekleme yönünde tek sesli ve net bir cevap çıkmamıştı; aynı şekilde Dürziler, Müslümanların tarafını tutan bir yaklaşım da sergilememişti.

İngiltere, Şubat 1947'de artık kendisi için büyük bir yük hâline gelen Arap-Yahudi sorununu üstünden atmak için meseleyi Birleşmiş Milletler'e (BM) havale etti. İngilizlerin bölgeden tahliyesi konusu ise temmuz ayında kesinleşti. Siyasi arenada bu gelişmeler yaşanırken Müslümanların aynı yılın kasım ayında Yahudilerle iş birliği yaptıkları şüphesiyle Dürzilere saldırması, ayak sesleri duyulan savaş öncesinde çok talihsiz bir gelişme oldu.

29 Kasım 1947 BM Taksim Planı

1947 Kasım'ında yapılan Taksim Planı BM'de kabul edilmiş ve bölgede iki devletli bir çözüm önerilmiştir. Yahudiler bu planı kabul ederken Araplar plana itiraz etmiş ve hemen akabinde taraflar arasında başlayan çatışmalar 14 Mayıs'a kadar devam etmiştir. Dürziler bu çatışmaların başlangıcından itibaren "kenara çekil ve izle" şeklinde bir tavır sergilemiştir. Siyasette aktif olan Dürziler ise, kendi aralarında Yahudileri ve Müslümanları destekleyenler olarak ikiye ayrılmıştır. Çatışmalarda Yahudi yanlısı olan Dürziler, bu tarihlerde Yahudilerle olan ilişkilerini mümkün olduğunca askıya almıştır.

Yahudiler bu süreçte yine Sultan el-Atraş ile iletişime geçmek istemiş ve en azından onun tarafsızlığını sağlamaya çalışmıştır. Nihayetinde Sultan el-Atraş, Dürzilere çağrı yaparak savaşta tarafsız kalmalarını öğütlemiştir. Onun bu tavrının Ürdün Kralı Abdullah ile olan dostluğundan ve Suriye hükümetinin anti-Siyonist duruşundan kaynaklandığı söylenebilir. Nihayetinde bu çağrı Dürzilerin çoğu üzerinde etkili olsa da 1948 Şubat'ında az sayıdaki bir grup Dürzi'nin Arap saflarında Siyonistlere karşı savaştığı bilinmektedir.

Şekip Vahhab ve Dürzi Taburu

Arap Özgürlük Ordusu lideri olan Fevzi el-Kavukçu, Arap saflarında savaşmaya gönüllü Dürzi birliklerini Cebel-i Drüz’de (Suriye) bulmuş ve başlarına deneyimli komutan Şekip Vahhab’ı getirmiştir. Sultan el-Atraş başlarda bu fikre karşı çıkmış ancak daha sonra oluşturulan birliğe “Cebel-i Drüz” yerine “Cebelü’l Arap” adı verilmesi koşuluyla razı olmuştur. 500 savaşçı toplayan Şekip Vahhab, savaşçıları Müslüman, Dürzi ve Hristiyanların birlikte yaşadığı Şifa-Amr köyünde konumlandırmıştır.

Ramat Yohanan Savaşı (13-16 Nisan 1948)

Arap Özgürlük Ordusu Komutanı Fevzi Kavukçu, 4 Nisan 1948 tarihinde Yahudi yerleşim birimi olan Mish mar Ha’emek’e saldırmış, ancak Hagana burada sert bir direniş göstermiş ve 6 Nisan itibarıyla Fevzi Kavukçu’nun kuvvetlerini kuşatma altına almıştır. Durumun kötüye gittiğini fark eden Kavukçu, Şifa-Amr’da bulunan Şekip Vahhab’a telgraf çekerek şu sözlerle yardım istemiştir: “Ey Beni Marûf (Dürziler), kuşatma altına alındım. Eğer yardımınıza gelmezseniz şikâyetim Allah’adır.”

Telgrafı alan Şekip Vahhab, Kavukçu’nun yardımına koşmuş ve beş gün süren saldırılarla Hagana’ya zor anlar yaşatmıştır. Oldukça şiddetli geçen bu mücadeleden Hagana galip ayrılrsa da sert saldırıları ve disiplinleri Hagana’yı Dürzilerin zorlu bir rakip olduğu konusunda ikna etmiştir. Bu savaşın akabinde Hagana ile Dürziler arasında daha önceden kontak kurmuş kişiler, zarar gören ilişkilerin tamir edilmesi gerektiği düşüncesiyle harekete geçmiştir. Bu amaçla Lebib Ebu Rukn, Dürziler ile Hagana arasında muhtemel bir görüşmenin yapılması için çalışma başlatmıştır.

Mayıs ayının ilk haftasında Şekip Vahhab cephesini sarsan bazı olaylar yaşanmıştır. Vahhab, Arap Özgürlük Ordusu’na yazdığı mektupta yerel halkın kendilerini istemediğini, arkasından “Yahudilerle iş tuttuğu” şeklinde iftiralar atıldığını, erzak ve cephane konusunda eksikleri olduğunu, bu sebeple de askerlerin birlikten firar etmeye başladığını söylemiştir. Ancak kendisine hiçbir yanıt verilmemiştir. Bunun üzerine ikinci kez ana karargâha mektup yazan Şekip Vahhab: “Mektuplarıma cevap vermemenize şaşırdım. Burada durumumuz ciddi, ulusumuzun geleceği size bağlı. Neden bize yardım etmiyorsunuz? Her ne kadar arkamdan Yahudi ajanı olduğum konusunda iftiralar atılsa da burayı sonuna kadar savunacağım.” demiştir.

Arap Özgürlük Ordusu’nun yardım göndermemesi Şifa-Amr’daki durumu daha da kötüleştirmiş, bunun üzerine Vahhab’ın orduda bulunan oğlu, babasını Hagana ile masaya

oturma konusunda ikna etmiştir. İlk olarak Yahudi tarafından Josh Palmon, Geura Zeyd ve Mordecai Shakhevitch, Dürzi tarafından ise Lebib Ebu Rukn ve Salih Khanayfis'in katıldığı bir görüşme tertip edilmiş, daha sonra Şekip Vahhab ve Josh Palmon arasında ileri tarihte üst düzey bir görüşme yapılması planlanmıştır. Bu görüşme 9 Mayıs 1948'de Khanayfis'in Şifa-Amr'daki evinde gerçekleşmiştir. Görüşmede tarafların birbirlerine saldırmaması ve Dürzilerin tarafsız kalması hususunda anlaşma sağlanmıştır.

Ramat Yohanan'daki Siyonist zaferi hem Yahudiler hem de Dürziler için bir dönüm noktası olmuştur. Yahudiler bu galibiyetten sonra Dürzileri kendi taraflarına çekmenin önemini daha iyi anlamıştır. Dürziler ise, Ramat Yohanan ve onu takip eden Kastel (10 Nisan), Mish mar Ha'emek (12 Nisan), Tiberias (18 Nisan) ve Hayfa (22 Nisan) zaferlerinden sonra savaşın galibinin Yahudiler olacağını öngörmüştür. Bu gelişmeler Dürzilerin Yahudi destekçisi kanadının da elini güçlendirmiştir. Nitekim bu savaşla birlikte Dürzilerin İsrail ajanı olduğu iddiası, kararsız Filistin Dürzilerini İsrail tarafına itmiştir.

Dürzi-Yahudi Bağlarının Güçlendirilmesi

14 Mayıs 1948 gecesı, Filistin üzerindeki İngiliz mandası resmî olarak sona ermiş ve aynı gece İsrail Devleti kuruluşunu ilan etmiştir. 15 Mayıs'ta da Arap orduları dört bir yandan Filistin'e girmeye başlamıştır. Kuzeyde gurur kırıcı yenilgiler almış olan Kavukçu liderliğindeki Arap Özgürlük Ordusu, hiçbir etkinlik gösterememiş ve Hayfa, Akka, Tiberias ve Safad gibi Arap nüfusun yoğun olduğu önemli şehirler Siyonistlerin eline geçmiştir. Yahudiler, kuzeyde Suriye ve Lübnan orduları, güneyin merkezinde Irak Ordusu, Kudüs ve çevresinde Ürdün Arap Lejyonu, en güneyde ise Mısır ordusu ile çatışmalara girmiştir.

Bu süreçte İsrail ile Dürzilerin ilişkisi daha da sıkılaşmış ve Dürziler politik ve askerî olarak faydalı olduklarını kanıtlamışlardır. Şifa-Amr'daki Dürzi lejyonunun yarısı, Ramat Yohanan Savaşı sonrasında yaşanan moral bozukluğu ve eksik ödemeler sebebiyle Mayıs ayı sonlarında lejyonu terk etmiştir. Nihayetinde 22 Mayıs itibarıyla Şekip Vahhab ve yanındaki az sayıda asker de Şifa-Amr'ı terk ederek Lübnan sınırları içine çekilmiştir.

Şifa-Amr Savaşı (14 Temmuz 1948)

Şekip Vahhab'ın Şifa-Amr'ı terk etmesinden hemen sonra BM tarafından önerilen ve 12 Haziran'dan 8 Temmuz'a kadar sürecek olan ilk ateşkes imzalanmıştır. "10 Gün Savaşları" olarak bilinen bu süreçte (8-18 Temmuz) İsrail Lod, Ramle ve Nasıra'nın da aralarında bulunduğu büyük Filistin şehirlerini ele geçirmiştir. Akabinde Hagana, Filistinlilerin sağlam

yığınak yaptığı Safuriyye'nin ele geçirilmesinin Şifa-Amr köyünü almaktan geçtiğini fark etmiş ve bu minvalde hazırlıklar yapmaya başlamıştır. İlk olarak Dürzilerle toplantılar düzenlenmiş ve tarafsız kalarak sahte savunma yapmaları konusunda anlaşılmıştır. 14 Temmuz gecesi Hagana (yeni adıyla İsrail Savunma Kuvvetleri) Şifa-Amr'a saldırmış ve yapılan göstermelik savaşın ardından hiçbir kayıp vermeden köyü ele geçirmiştir. Stratejik önemi büyük olan bu köyün düşmesinden sonra Safuriyye ve Nasıra'nın Yahudilerin eline geçmesi çok kolay olmuştur. Bu savaş, Yahudi-Dürzi iş birliğinin ilk somut meyvesidir.

Bu savaşın sonunda Filistin'de yaşayan Dürzilere gönderdiği gizli mesajlarda kendi çıkarları için Yahudilerle iş birliği yapmalarını tavsiye eden Sultan el-Atraş, kamuoyu önünde verdiği demeçlerde tam tersi açıklamalarda bulunarak Dürzilerin Arap davasına destek vermesi gerektiğini söylemiş ve Arap kamuoyunda yayılan "Dürzilerin Arap halkı sırtından hançerlediği" iddialarına sert tepki göstermiştir.

Yeni Kurulan Devlette Dürziler

Siyonistler, Dürzilerden hem askerî olarak faydalanmak hem de uluslararası kamuoyuna karşı propaganda yapmak için İsrail Silahlı Kuvvetleri içerisinde tamamen Dürzilerden oluşan bir bölük kurmuştur. Bu bölükle ilgili çalışmaların Ramat Yohanan Savaşı'nı takiben, Şekip Vahhab ve Shai ajanları arasındaki görüşmelerden sonra başladığı tahmin edilmektedir. Nitekim iki müfrezeden oluşan Dürzi bölüğünün yarısı Şekip Vahhab'ın emrindeki eski askerlerden oluşmuştur. İlk kurulduğundaki mevcudu 30 civarında olan bölüğe daha çok İsfaya ve Daliyatü'l Karmel köylerinden katılım olmuştur. Başına Assaf Katz'ın getirildiği ve Azınlıklar Bölüğü (Battalion 300) olarak isimlendirilen olan bu bölük, daha sonra saflarına Çerkezleri ve Bedevileri de katarak genişlemiştir. Askerî olarak etkili bir güç olmasa da İsrail bu bölüğü propaganda için kullanmıştır. Zira bir ay kadar önce savaştıkları Dürzilerin artık kendi saflarında olmasını eşsiz bir propaganda fırsatı olarak gören Siyonistler, bu sayede Suriye Dürzilerinin de İsrail yanında savaşa katılmasını sağlayabileceklerini, böylelikle Araplar arasında panik havası yaratabileceklerini öngörmüşlerdir.

İkinci Ateşkes (18 Temmuz-15 Ekim 1948)

İkinci ateşkes 18 Temmuz 1948'de başlamış ve ekim ayı ortasında son bulmuştur. İşgal devleti İsrail, bu süreyi ordularını yeniden toparlamak için kullanmıştır. Celile bölgesinde kalan son Arap kuvvetlerini bölgeden atmak için planlanan Hiram Operasyonu sırasında Dürzi bölüğüne aktif görevler verilmiştir. Ateşkes, 22 Ekim'de Fevzi el-Kavukçu liderliğindeki Arap Özgürlük Ordusu'nun Şeyh Abbad Tepesi'ne bakan Manara Kibbutz'una saldırmasıyla bozulmuştur.

Kavukçu'nun burayı ele geçirmesi üzerine de genel çaplı olarak planlanan Hiram Operasyonu başlatılmıştır.

Yanuh Savaşı (29 Ekim 1948)

Hiram Operasyonu'nun hedeflerinden biri olan ve nüfusunun tamamı Dürzilerden oluşan Yanuh köyü Siyonistler açısından ele geçirilmesi gereken kritik yerlerden biri olduğu için İsrail güçleri tıpkı Şifa-Amr köyünde olduğu gibi buradaki Dürzilerle de anlaşmış, ancak köye saldırı başladığında Dürziler direnmiş ve çatışmada 17 İsrail askeri ölmüştür. Tam bir fiyaskoyla neticelenen bu harekât sonunda Siyonist güçleri Dürzileri ihanetle suçlamış, Dürziler ise zorla savaştırıldıklarını ve aileleriyle tehdit edildiklerini iddia etmiştir. Nihayetinde yaşananların sorumlusu hiçbir zaman tespit edilemese de iki taraf da aralarındaki ilişkinin devam etmek zorunda olduğu konusunda mutabık kalmıştır. Nitekim İsrail Silahlı Kuvvetleri safında ölen 14 Dürzi için diyet ödenmiş ve köyde yaşayanlar sürülmemiştir; öte yandan İsrail güçlerine direnmemelerine rağmen Ilabun ve al-Rama köylerinde yaşayan Hristiyanlar sürülmüştür. Bu olay İsrail'in Dürzilere tanıdığı ayrıcalığı göstermesi bakımından önemlidir.

Savaştan sonra yapılan barış görüşmelerinin olumlu geçmesi Dürzileri iyice İsrail safına çekmiştir. Her ne kadar Yanuh'da yenilgi alınsa da genel anlamda Hiram Operasyonu İsrail adına başarılı olmuş ve Kavukçu liderliğindeki Arap Özgürlük Ordusu Celile bölgesinden üç gün içinde çıkarılmıştır. Bölgede yaşayan tahmini 60.000 Müslüman'ın yarısı bu savaş sonunda Lübnan'a geçmek zorunda kalmıştır. Böylelikle savaşın kuzey cephesi kapanmış, diğer cephelerdeki çatışmalar ise ancak 7 Ocak 1949 tarihinde sona ermiştir.

13 Ocak'ta ateşkes görüşmelerine başlanmış ve 20 Temmuz'da taraflar arasında anlaşma sağlanmasıyla Birinci Arap-İsrail Savaşı sona ermiştir. İsrail bu savaş sonucunda, Mısır'ın idaresindeki Gazze ile Ürdün'ün idaresindeki Batı Şeria dışında tüm Filistin'i ele geçirmiştir.

Hiram Operasyonu'nun başarıyla tamamlanması akabinde İsrail Azınlıklar Bakanı Bechor Shalom Shitrit, Celile'de bulunan Dürzi köylerini ziyaret etmiştir. Neticede savaştaki yardımları Dürzilere pek çok avantaj sağlamıştır. İsrail safında savaşanlara madalya verilmiş ve bu kişiler yeni kurulan İsrail polis kuvvetine dâhil edilerek ailelerine de ücretsiz tedavi hizmeti verilmiştir. Savaş boyunca hiçbir Dürzi toprağından sürülmemiş, diğer azınlıkların aksine özgürce ekim-hasat yapmalarına izin verilmiştir; hatta bir suç işlediklerinde bile İsrail otoriteleri onlara karşı müsamahalı davranmıştır. Her ne kadar diğer azınlıklara kıyasla daha imtiyazlı konumda olsalar da son kertede ikinci sınıf vatandaş olmaktan yine de

kurtulamamışlardır. Nitekim Dürziler, İsrail kurulduğundan bu yana kendilerine ayrımcılık yapıldığını iddia etmektedirler.

Sonuç olarak Filistinli Dürzilerin çoğu bölgedeki duruma Filistinlilik-Siyonizm çerçevesinden yani milliyetçi zaviyeden bakmamış, bunun yerine ya Yahudi devletinde ya da Müslüman bir devlette azınlık olarak yaşamak zaviyesinden bakmıştır. Ayrıca Filistin ulusal davasına olan yabancılaşmalarından ötürü çoğu Dürzi süreç boyunca olabildiğince tarafsız kalmaya çalışmış, ancak savaşın sonucunun belli olmaya başlamasıyla tarafını seçmiştir. Hasılı kazanan taraf belli oluncaya kadar bir tür denge politikası yürüten Dürziler, Yahudilerle olan iş birliklerinden çeşitli avantajlar sağlamış olsalar da günün sonunda İsrail'in kendilerine yönelik ayrımcı bir politika güttüğünü her platformda dile getirmektedirler.

Kaynakça

Ben-Zvi, I. "The Druze Community in Israel". *Israel Exploration Journal IV*, S. 2 (1954): 65-76.

Dana, Nissim. *The Druze in The Middle East: Their Faith, Leadership, Identity and Status*, 1. bs. Brighton: Sussex Academic Press, 2003.

Gelber, Yoav. "Druze and The JeVs in The War of 1948". *Middle Eastern Studies XXXI*, S. 2 (1995): 229-52.

Ortakça, İzzettin. "Ortadoğu'da Dürziler". TASAM, 2013.

Öz, Mustafa. İçinde *Dürzilik*, X:39-48. İstanbul: DİA, 1994.

Parsons, Laila. *The Druze Between Palestine and Israel 1947-1949*, 1. bs. Hampshire: Macmillan Press Ltd., 2000.

Şenzeybek, Aytekin. "Başlangıçtan Günümüze Dürzilik". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi I*, S. 31 (2011): 173-216.

Tan, Muzaffer. "Geçmişten Günümüzde Dürzilik". *E-Makalat Mezhep Araştırmaları V*, S. 2 (2012): 61-82.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Druze#:~:text=During%20the%20Crusades,->

[It%20was%20during&text=As%20powerful%20warriors%20serving%20the,from%20making%20any%20encroach](https://en.wikipedia.org/wiki/Druze#:~:text=As%20powerful%20warriors%20serving%20the,from%20making%20any%20encroach)